

- // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності – 2009. – № 3 – С. 68-73.
3. Сальников Р.А. Программно-целевой метод отраслевого управления. – М., 1992.
 4. Розенберг Э.А. Социальное программирование. – М., 2000.
 5. Семенова Т.Ю. Программно-целевое управление инновационным развитием региона // Проблемы современной экономики. – 2007. – № 3 (23). – С. 115-119.
 6. Квасов А.А. О целевых программах повышения безопасности дорожного движения в России // Автомобильная промышленность. – 2007. – № 4. – С. 1-3.
 7. Данько М.С. Інституційні аспекти управління розвитком економіки України // Проблеми науки. – 2005. – № 6. – С. 9-16.
 8. Козик В.В. Деякі аспекти інвестиційної політики // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку: Вісник ДУЛП. – 1999. – № 368. – С. 135-138.

Надійшла до редакції 01.11.2011

СЕРГЄЄВ Р.С., кандидат юридичних наук
(ТОВ «Інвестиційно-лізингова
компанія «Рента», м. Одеса)

УДК 342.951

АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ЦЕНТРАЛІЗОВАНОГО ДИСПЕТЧЕРСЬКОГО УПРАВЛІННЯ

В електроенергетиці України діє єдина централізована диспетчерська система оперативного-технологічного управління виробництвом, передачею та постачанням електричної енергії. Функції диспетчерського (оперативно-технологічного) управління об'єднаною енергетичною системою України виконує державне підприємство, яке визначається центральним органом виконавчої влади, що здійснює управління в електроенергетиці. Централізоване диспетчерське (оперативно-технологічне) управління поширюється на суб'єкти підприємницької діяльності, об'єкти електроенергетики яких підключені до об'єднаної енергетичної системи України.

Ключові слова: централізоване диспетчерське управління, електроенергетика, диспетчеризація, адміністративна відповідальність.

В электроэнергетике Украины действует единая централизованная диспетчерская система оперативного-технологического управления производством, передачей и поставкой электрической энергии. Функции диспетчерского (оперативно-технологического) управления объединенной энергетической системой Украины выполняет государственное предприятие, которое определяется центральным органом исполнительной власти, осуществляющим управление в электроэнергетике. Централизованное диспетчерское (оперативно) управление распространяется на субъекты предпринимательской деятельности, объекты электроэнергетики которых подключены к объединенной энергетической системе Украины.

Ключевые слова: централизованное диспетчерское управление, электроэнергетика, диспетчеризация, административная ответственность.

In Ukraine electric-power system industry acts centralized control system of operation and technology management, distribution and supply of electric power. State enterprise act as such control system in Ukraine. It set by respectful central body of the state. All private enterprises which plugged in such a system are under management of such control system.

Keywords: licensing of energy procurement organizations, state control, electric power, license suspension and cancellation.

Диспетчеризація є принципово важливою функціональною діяльністю у сфері електроенергетики, яка забезпечує злагоджене ведення розподільчих процесів на всіх стадіях технологічного циклу енергопостачання. За допомогою централізованого диспетчерського управління здійснюється технологічна координація виробництва та реалізації електроенергії, передачі її по мережах, переведення об'єктів електроенергетики до режиму експлуатації, формування графіків постачання електроенергії та їх обмеження. Необхідність такої діяльності зумовлюється передусім фізичними властивостями електроенергії, особливостями її продажу, оскільки момент виробництва електроенергії практично співпадає з моментом її споживання (швидкість її

руху прирівнюється до швидкості світла). Торгівля електроенергією стає практично неможливою без існування спеціальної системи управління її перетіканням електромережами.

Виходячи з даного у ст. 1 Закону України “Про електроенергетику” [1] визначення поняття “централізоване диспетчерське управління”, слід розрізняти два поняття: “централізоване диспетчерське управління” та “системи централізованого диспетчерського управління”. Відповідні комплексні заходи розпочинаються в ході здійснення централізованого диспетчерського управління, яке є технологічним процесом, в основі якого лежить оперативне управління об’єднаною енергетичною системою України із забезпеченням надійного і безперебійного, з додержанням вимог енергетичної безпеки, постачання електричної енергії споживачам.

Тоді як система централізованого диспетчерського управління повинна включати сукупність органів, які здійснюють організаційну діяльність та утворюють організаційну структуру даної системи [4, с. 241].

Відповідно до ч. 3 ст. 14 Закону України “Про електроенергетику”, централізоване диспетчерське (оперативно-технологічне) управління передбачає, зокрема: планування та оперативне управління потужностями електростанцій України з урахуванням режимів централізованого тепlopостачання; планування та контроль за додержанням режиму роботи об’єднаної енергетичної системи України; запобігання аварійним ситуаціям і ліквідацію їх наслідків в об’єднаній енергетичній системі України шляхом підтримки необхідного балансу потужності та енергії, забезпечення надійного і сталого функціонування об’єднаної енергетичної системи України та її паралельної роботи з енергетичними системами інших держав; розроблення і здійснення контролю за впровадженням нових систем протиаварійної автоматики та захисту, а також засобів зв’язку і диспетчерського (оперативно-технологічного) управління; здійснення нагляду за експлуатацією систем протиаварійної автоматики та захисту.

Метою діяльності системи централізованого диспетчерського управління в електроенергетиці є забезпечення надійного енергоспоживання та якості електричної енергії, які відповідають вимогам технічних регламентів та іншим обов’язковим вимогам, встановленим іншими нормативними актами, а також вжиття заходів щодо забезпечення виконання зобов’язань суб’єктів у галузі електроенергетики згідно з договорами, які укладаються на оптовому та роздрібному ринках електроенергетики. Управління здійснює керування електроенергетичним режимом енергосистеми в зоні своєї диспетчерської відповідальності через один чи декілька диспетчерських центрів, за кожним з яких закріплено відповідну операційну зону.

При здійсненні централізованого диспетчерського управління енергогосподарством, експлуатація всіх енергоустановок відбувається службою головного енергетика. Вона є тією структурою, яка здійснює експлуатацію всіх загальнозаводських та цехових установок у системі централізованого управління енергогосподарством. У зв’язку з цим слушно уявляється думка про неоднозначну ефективність всієї централізованої системи управління енергогосподарством підприємства, а отже передчасно, на наш погляд, розмірковувати про переважання якостей чи недоліків. До позитивних моментів централізованої системи, на думку О.П. Огурцова [5, с. 488], слід віднести єдине технічне і адміністративне керування енергетичним персоналом підприємства, можливість більш продуктивного використання енергетичного персоналу та матеріальних коштів.

Однак доцільно виділити і недоліки даної системи. До них можна віднести такі фактори, як складність управління великою кількістю персоналу та зниження відповідальності технологічного персоналу за дотриманням номінальних умов експлуатації енергетичного обладнання.

Підкреслимо, що справжнім змістом діяльності суб’єктів централізованого диспетчерського управління є не надання будь-яких послуг учасникам обігу електроенергії, а технологічна функція цього обігу. Беручи до уваги характер, цілі та порядок здійснення діяльності централізованого диспетчерського управління, діяльність, що розглядається, повинна здійснюватися централізовано. Проте Законом України “Про електроенергетику” прямо не передбачена адміністративна відповідальність суб’єктів централізованого диспетчерського управління, що практично зводить нанівець можливість притягнення даних суб’єктів господарювання до адміністративної відповідальності. Про відповідальність (у тому числі адміністративну) за порушення законодавства про електроенергетику йдеться лише у ст. 27 Закону України “Про електроенергетику”, хоча у даній статті йдеться не про конкретно централізоване диспетчерське управлін-

ня, а про суб'єкти господарської діяльності взагалі.

У зв'язку з цим доцільно з'ясувати питання, чи можна віднести централізоване диспетчерське управління до числа суб'єктів господарської діяльності.

Суб'єкти централізованого диспетчерського управління діють у формі акціонерних товариств (комерційних організацій). Надання послуг з централізованого диспетчерського управління є підприємницькою діяльністю. Тому відповідальність суб'єктів централізованого диспетчерського управління настає відповідно до ст. 96 Цивільного кодексу України.

Таким чином, важливою тенденцією розвитку відносин з централізованого диспетчерського управління є розширення сфери договірної регулювання цих відносин, що є пов'язаним з їх підприємницьким характером. Разом з тим у регулюванні договірних зобов'язань, які забезпечують надання послуг з централізованого диспетчерського управління, виявляється значна кількість прогалин та невирішених питань, які часто зумовлені новизною, чи, навпаки, недосконалістю чинного законодавства. Оптимальної структури договірних зв'язків та ступеню відповідальності ще тільки треба буде сформуватися. Причому велику роль у цьому процесі займатиме створення правозастосувальної практики.

Отже, відсутність у законі чіткого роз'яснення механізму відповідальності суб'єктів централізованого диспетчерського управління залишає небагато шансів для отримання від них компенсації за вчинені збитки та потребує істотного коригування.

До речі, ряд російських вчених у зв'язку з цим висловлюють думку щодо необхідності відмовитися від обмеження цивільно-правової та адміністративно-правової відповідальності суб'єктів централізованого диспетчерського управління, якщо "незаконне відключення електроенергії спричинило збитки чи нанесло шкоди здоров'ю громадян" [3].

Але нам уявляється недоцільним встановлення вини в якості обов'язкової умови відповідальності суб'єктів централізованого диспетчерського управління, оскільки останні мають можливість компенсувати заподіяні ними збитки незалежністю від їх вини [6, с. 97].

Цікавий підхід до вирішення цієї проблеми існує в російському законодавстві, де допускається можливість застосування адміністративної відповідальності до суб'єктів оперативно-диспетчерського управління. Діяльність і міра відповідальності вищезазначених суб'єктів всебічно підпорядковані нормам Федерального Закону РФ "Про електроенергетику" [2], яким передбачена відповідальність суб'єктів оперативно-диспетчерського управління. Діючим законом встановлена відповідальність всіх суб'єктів оперативного диспетчерського управління (а не тільки системного адміністратора) за дію (бездіяльність), яка спричинила несприятливі наслідки для суб'єктів електроенергетики (ст. 18 Закону РФ "Про електроенергетику"). При цьому залишається незрозумілим, як ця ситуація узгоджується з положенням закону про укладання договорів на оперативне диспетчерське управління (ч. 2 ст. 16 Закону РФ "Про електроенергетику").

Звертає на себе увагу також те, що законодавством РФ взагалі не передбачена відповідальність суб'єктів оперативно-диспетчерського управління, які діяли в межах владних повноважень, за збитки, завдані споживачам електроенергії. Збитки, завдані споживачам електроенергії діями чи бездіяльністю суб'єктів оперативно-диспетчерського управління, які діяли в межах своїх службових повноважень, відшкодовуються згідно з договором, укладеним у відповідності з правилами оптового ринку і основними положеннями функціонування роздрібних ринків. Але при наявності перевищення повноважень суб'єктами оперативно-диспетчерського управління збитки відшкодовуються відповідно до цивільного законодавства та в порядку, який передбачає відшкодування реальної шкоди в повному обсязі та упущеної вигоди у випадку, якщо в судовому порядку буде доведено, що вказані дії чи бездіяльність скоєні навмисно чи внаслідок необережності. При виникненні збитків у суб'єктів електроенергетики в результаті виконання диспетчерської команди нижчестоящих суб'єктів оперативного диспетчерського управління, останні, очевидно, нестимуть деліктну відповідальність, оскільки не знаходяться із суб'єктами електроенергетики у договірних відносинах (п. 2 ст. 18 Закону РФ "Про електроенергетику").

Щодо українського законодавства, то судове доказування виходу суб'єктів централізованого диспетчерського управління за межі їх повноважень буде пов'язано зі значними труднощами. Проте навіть у випадку, коли шкода заподіяна суб'єктом централізованого диспетчерського управління, який діяв із перевищенням своїх повноважень, суб'єкти електроенергетики мають право вимагати на загальних підставах, передбачених законодавством для організацій,

які здійснюють підприємницьку діяльність (до яких належать і суб'єкти централізованого диспетчерського управління), тільки компенсацію збитків у вигляді реальної шкоди. Разом з тим можливість для компенсації упущеної вигоди обмежується законом випадками виявлення вини суб'єктів централізованого диспетчерського управління, причому лише у формі умислу чи грубої необережності.

Список використаної літератури:

1. Про електроенергетику: Закон України № 575/97-ВР від 16.10.1997 р. (із змінами і доповненнями) // ВВР, – 1998. – № 1. – Ст. 1.
2. Об электроэнергетике: Федеральный Закон РФ № 35-ФЗ от 26.03.2003 г. (с изменениями и дополнениями) // <http://zakon.scli.ru>
3. Алешин Д., Ульянов А. Предложения «Яблока» по пакету законопроектов об электроэнергетике // <http://www.yabloko.ru/>
4. Микульчук Р. Щодо вживання термінів "керування" та "управління" // Проблеми української термінології: Вісник Нац. ун-ту "Львівська політехніка". – 2002. – № 453. – С. 241-243.
5. Огурцов А.П., Залищук В.В. Энергия и энергосбережение. – Днепропетровск, 2002.
6. Свирков С.А. Структура договорных связей по снабжению электрической энергии: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2006.

Надійшла до редакції 27.10.2011

СОКОЛЕНКО О.Л.,

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський національний
університет ім.Олеся Гончара)

УДК 342.7 : 342.9

**ПОНЯТТЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЯК ОСНОВА
АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ**

Виконано аналіз теоретичних положень, концепцій і поглядів щодо розуміння сутності та змісту правового статусу як основи адміністративно-правового захисту прав людини, а також встановлено і охарактеризовано основні елементи такого правового статусу, їх структурний взаємозв'язок з правами людини.

Ключові слова: *правовий статус, адміністративно-правовий захист, права людини*

Выполнен анализ теоретических положений, концепций и взглядов относительно понимания сущности и содержания правового статуса как основы административно-правовой защиты прав человека, а также установлены и охарактеризованы основные элементы такого правового статуса, их структурная взаимосвязь с правами человека.

Ключевые слова: *правовой статус, административно-правовая защита, права человека*

The analysis of theoretical concepts and views of understanding the content of legal status as the basis of administrative-legal protection of human rights is made; also it was established and described the main elements of such legal status, its structural relationship to human rights.

Keywords: *legal status, administrative-legal protection, human rights*

Зазначимо, що права людини і громадянина являють собою лише один із виявів їхнього правового статусу й окремо від останнього не можуть характеризувати специфіку зв'язків особистості з державою та громадським суспільством. Зокрема, це досить чітко виявляється в основоположному принципі «відсутності прав без обов'язків» [1]. Проте безперечно, що правовий статус не може обмежуватись одними лише правами і обов'язками особистості, включаючи також і інші елементи, що забезпечують реальність таких прав і обов'язків, належний рівень узгодження суспільних інтересів різних осіб і соціальних груп. У зв'язку із цим К.Г. Волинка стверджує, що «значення категорії правового статусу особи полягає в тому, що вона дозволяє розглядати її права, свободи і обов'язки в цілісній і системній єдності та з огляду на їх взаємообумовленість» [2, с. 30]. Відповідно до цього і вбачаються актуальними питання поняття і сутності правового статусу як основи адміністративно-правового захисту прав людини.

